

Motion till riksdagen 2010/11:Ub484

av Mikael Damberg m.fl. (S)

Politik för vuxenutbildningen

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att återinföra en hög ambition att erbjuda en flexibel och lättillgänglig vuxenutbildning där alla som har behov av det kan delta.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om riktade insatser för att underlätta för studieovana grupper att studera.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om vikten av att kvalitetssäkra och individualisera sfi-undervisningen samt att möjliggöra för intensivkurser i svenska vid högskolor och universitet.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om svenskundervisning på modersmålet, kontinuerligt intag och flexibla studietider.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av fler platser inom vuxenutbildningen.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av fler platser inom yrkeshögskolan.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om möjligheten till samlade betygsdokument.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om insatser för unga.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om möjligheten att gå en korttidsutbildning parallellt med sitt arbete eller en annan branschspecifik utbildning.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av ett utökat antal platser på lärlingsutbildningar.

Fel! Okänt namn på

Vår syn på vuxenutbildning

Det finns flera skäl till att ha en väl utbyggd vuxenutbildning som är flexibel och lättillgänglig för alla. Var och en har rätt att utbilda sig, men vi har alla olika förutsättningar att satsa på vår utbildning under olika perioder av livet. Det kommer alltid att finnas personer som av olika skäl behöver fylla igen kunskapsluckor i vuxen ålder. Därför är det för oss socialdemokrater självklart att alla ska få mer än en chans att skaffa sig de kunskaper som behövs för att leva ett gott liv som aktiva samhällsmedborgare och vara efterfrågade på arbetsmarknaden.

Men även för landet Sveriges konkurrenskraft och möjligheter till ekonomisk tillväxt är en väl fungerande vuxenutbildning av avgörande betydelse. Arbetslösheten i Sverige är nu hög men parallellt med den höga arbetslösheten börjar flaskhalsar dyka upp på arbetsmarknaden. Allt fler företag rapporterar svårigheter att – trots hög arbetslöshet – hitta rätt arbetskraft. Detta är bland annat resultatet av stora nedskärningar inom utbildningsområdet som har bidragit till att arbetsmarknadens funktionssätt har försämrats. Sverige hade stått starkare idag om fler av de arbetslösa hade fått effektiva utbildningar.

Förra året lämnade den största årskullen på många år gymnasieskolan. Arbetslösheten bland ungdomar var redan innan dess bland de högsta i Europa enligt Eurostat. Många av dessa ungdomar längtade till högre studier eller kommer att behöva komplettera och fortbilda sig för att bli attraktiva på arbetsmarknaden. Men den moderatstyrda regeringen stängde dörr efter dörr för dem. Antalet platser inom vuxenutbildningen den senaste mandatperioden har varit färre än under socialdemokratiskt styre 2002–2006, trots att det då var högkonjunktur. Fler nybakade studenter har fått slåss om platserna på högskolan och chansen att komma in har minskat. Platserna inom kvalificerad yrkesutbildning och yrkesvux täcker inte behoven på långa vägar.

Vi menar att vuxenutbildning i alla dess former bör ses som ett smörjmedel i det moderna samhällets maskineri. I lågkonjunktur gäller det att ta till vara möjligheterna att bygga på människors kunskapsbas så att de står redo när de nya jobben kommer. I högkonjunktur gäller det att snabbt förse arbetsmarknaden med det den behöver i nära samverkan med olika branschföreträdare. De förändringar som konstant pågår på arbetsmarknaden gör dessutom att arbetskraften ständigt, oavsett konjunktur, har ett behov av kunskapspåfyllnad. Att satsa på vuxenutbildning är ett av de mest effektiva sätten att bryta kunskapsklyftor mellan människor och minska segregationen.

Det riktade statsbidraget för vuxenutbildning bör återinföras, annars riskerar vuxenutbildningen att i hög grad bli ett offer för besparingar så länge den inte är lagstadgad. De senaste åren har många kommuner, framförallt mindre sådana, dragit ned sin verksamhet till ingenting mer än det som de enligt lag är tvungna att tillhandahålla (sfi, sörvux, samt grundläggande vuxenutbildning). Dessa besparingar har inneburit att många varit tvungna att avbryta pågående studier mot slutbetyg och högskolebehörighet. Det innebär också att inga nya elever får möjlighet att komplettera ämnen de kan behöva för att få

grundläggande eller särskild högskolebehörighet samt att människor som vill läsa svenska 2A, svenska 2B och engelska A för att komplettera sina gymnasiebetyg från hemlandet och kunna söka vidare till högskolestudier blir stoppade.

Historik

Tidigare socialdemokratiska regeringar har under lång tid byggt ut vuxenutbildningen på olika vis, trots en motvillig opposition. Under den speciella vuxenutbildningssatsning som kallades Kunskapslyftet deltog närmare en miljon vuxna. Även andra riktade insatser för att åstadkomma minskad social snedrekrytering till studier ledde till att människor som aldrig skulle ha vågat ta steget annars började studera. Exempel på sådana insatser är det riktade statsbidraget fördelat utifrån behov, rekryteringsbidraget, korttidsstudiestödet, 25:4-regeln, inrättandet av Nationellt centrum för flexibelt lärande och studerandevillkoret i a-kassan. Det är olyckligt att allt detta nu har upphört eller lagts ned. För oss socialdemokrater är det självklart att fortsätta driva en politik med riktade satsningar för att kompensera de vuxna som tidigare fått minst av samhällsresurserna. Flera av förändringarna ovan ställer dessutom till det när det gäller möjligheterna att ta sig vidare till högre studier, särskilt i kombination med de nya antagningsreglerna till högskolan

Vikten av det livslånga lärandet

Trots våra tidigare prioriterade satsningar på vuxenutbildning finns det fortfarande många vuxna (ca 800 000) i Sverige som saknar en fullgången gymnasieutbildning. De har nästan uteslutande betydande svårigheter att få nya jobb. Många vuxna har dessutom utbildningar som behöver uppdateras och kompletteras för att de ska fortsätta att vara efterfrågade på arbetsmarknaden. Med tanke på hur många gånger den som går ut gymnasiet i dag måste räkna med att byta jobb och bransch vore det oklokt att inte ha ett utbildningssystem som är anpassat för ett livslångt lärande. Målet är en generös och flexibel vuxenutbildning där en mångfald av utbildningsanordnare har ett så pass brett utbud att alla kan hitta en form som passar dem när de vill studera i vuxen ålder. Här har inte minst folkbildningen med sin breda verksamhet en mycket viktig funktion att fylla. Även validering är ett viktigt instrument i det framtida livslånga lärandet, och metoderna för validering behöver utvecklas och kvalitetssäkras. För nationen är det viktigt att hela arbetskraften har en god generell grund att stå på och snabbt och flexibelt kan inhämta nya kunskaper anpassade till arbetslivets behov.

De nya antagningsreglerna till högskolan missgynnar elever som väljer att gå ett yrkesinriktat program på gymnasiet och senare i livet får för sig att komplettera sin behörighet för högskolestudier inom kommunal vuxenutbild-

Fel! Okänt namn på

ning eftersom de då hamnar i urvalsgrupp två. Det missgynnar också de elever som upptäcker att de efter avslutat gymnasium saknar den behörighet de skulle ha behövt och behöver läsa in denna i efterhand samt de som av olika skäl inte klarat av att få godkänt i alla ämnen under sin gymnasietid. De utbildningsval som görs tidigt i livet bör naturligtvis inte få sådana livsavgörande konsekvenser.

Komvux och annan gymnasial vuxenutbildning

De neddragningar inom vuxenutbildningen som gjordes efter valet 2006 var omfattande. Regeringen har backat en del det senaste året på grund av konjunkturen, men antalet platser inom vuxenutbildningen motsvarar långt ifrån det behov som finns. Det behövs fler platser inom vuxenutbildning och yrkesvux, varav ett antal platser bör reserveras för ungdomar.

Den framtida gymnasieskolans krav på mer vuxenutbildning

Med den gymnasieskola som regeringen föreslagit kommer ambitionerna på de yrkesinriktade utbildningarna att sänkas genom att kunskapskraven i matematik, svenska och engelska blir lägre. Vi anser att det är helt fel väg att gå. Fler, inte färre, måste få de kunskaper som är så viktiga för både individens och landets framtid. En välutbildad befolkning är en av tillväxtens drivkrafter. Utan en fullständig gymnasieutbildning är det svårt att få och behålla ett arbete. Eftersom inte alla gymnasieutbildningar enligt förslaget ger högskolebehörighet skapas också återvändsgränder i utbildningssystemet.

De elever som väljer att läsa en yrkesförberedande utbildning eller ett lärlingsprogram är tvungna att välja till ytterligare kurser för att uppnå behörighet till högskolan. I praktiken innebär det att dessa elever tvingas läsa ett utökat program och får en tyngre studiebörd för att uppnå den grundläggande behörigheten till högskolan än de kamrater som läser ett studieförberedande program. Tillsammans med de nya antagningsreglerna blir denna grupp väldigt missgynnad. Det förekommer ganska ofta att individer med en yrkesinriktad utbildning efter ett antal år i sitt yrke vill komma vidare/avancera eller byta inriktning. Det är en del av det livslånga lärandet. Tillsammans med de nya antagningsreglerna blir all yrkesutbildning en studiefälla.

När regeringen monterat ned vuxenutbildningen blir det än svårare att ta sig ur dessa återvändsgränder. De som gör ett specifikt val i ungdomsåren får svårt att byta bana senare i livet. Inte ens om man är mycket studiemotiverad, mogen och strategisk är det säkert att den utbildning man skaffar sig står sig över åren. För oss är det en självklarhet att alla har rätt till fler chanser i livet.

Sfi

Dagens svenskundervisning för invandrare (sfi) behöver utvärderas, och dess konsekvenser för dem som deltar bör följas upp för att förbättra kvaliteten och effektiviteten. Kunskapsmålen behöver förtydligas, och det garanterade antalet undervisningstimmar per vecka bör öka. I dag är inte utbildningen tillräckligt anpassad till olika människors förkunskaper. Vi vill att sfi-undervisningen tydligare kopplas till varje individs förkunskaper och att undervisningen inriktas på att underlätta en snabb övergång till arbetslivet. Vi vill därför avsätta medel för utvecklings- och försöksverksamhet.

Vi avvisar tanken om ett begränsat antal terminer inom sfi. Det skulle innebära att de som har en längre väg att gå, exempelvis analfabeter, slussas ut i komvuxgrupper där det blir ännu svårare att anpassa undervisningen individuellt. Vi tar också bestämt avstånd från uppfattningar som att invandrades bristande kunskaper i svenska handlar om en ovilja hos enskilda individer att lära sig svenska. Omotiverade studerande inom svenska för invandrare är inte vanligare än inom andra skolformer. I stället beror det alltför ofta på otillräcklig eller undermålig språkutbildning.

Sfi-undervisningen måste integreras med det omgivande samhället på ett tydligare vis och kombineras med praktik, arbetslivsorientering, validering av betyg och kompetens samt annan utbildning och förvärvsarbete. Men för att det ska fungera krävs både fortbildning av dagens sfi-lärare och ett större engagemang från det omgivande samhället. Framgångsrik sfi-undervisning kräver många aktiva och ansvarstagande aktörer, och det finns goda exempel på kommuner i landet där man uppnått mycket bra resultat. Lärare som undervisar i sfi ska naturligtvis uppfylla behörighetskraven på samma sätt som inom övriga delar av utbildningsväsendet, och landets lärarutbildningar bör ha särskilda inriktningar mot sfi-undervisning inom inriktningar mot vuxenutbildning och folkhögskola.

Förutsättningarna för att erbjuda fler sfi-studerande svenskundervisning på sitt modersmål bör öka, och skrivningarna om modersmålets betydelse i kursplanen bör stärkas. Kommunerna bör uppmuntras att erbjuda ett kontinuerligt intag för sfi-studerande som snabbt behöver komma i gång med sina studier samt erbjuda flexibla studietider. Många som kommer till Sverige talar flera språk och är vana vid akademiska studier. Vi vill införa intensivkurser i svenska för dem som önskar. Verksamhet och utbildning borde också knytas starkare mot yrke och arbetsliv. Det finns forskning och många studier som visar att språk lärs bäst i sitt sammanhang. Om man lär sig utifrån sitt yrke så hänger resten ofta med av sig självt.

Insatser för unga

Många unga som saknar arbete har inte en fullständig gymnasieexamen. Arbetsförmedlingen beräknar att 120 000 unga kommer ut på arbetsmarknaden

Fel! Okänt namn på

mellan 2009 och 2012 utan slutbetyg från gymnasiet. Behovet av extraordinära insatser är därför stort för unga arbetslösa som vill komplettera sin utbildning så att de får grundläggande behörighet.

Många unga som har gått utan arbete en längre tid behöver uppdatera sin kompetens. En del saknar dock studievana och behöver en nära kontakt med arbetslivet för att kunna göra det. Därför behövs lärlingsplatser där utbildningen motsvarar yrkesvux men är förlagd till yrkeslivet. De arbetsplatser som tar emot lärlingar ska få ersättning för detta.

Kompetensutveckling för yrkesverksamma

Många människor behöver en möjlighet att kombinera arbete med studier för att höja sin kompetens och ha beredskap för den typ av omställning som arbetslivet ofta kräver, inte minst under lågkonjunkturer. Vi vill göra det möjligt att studera vid komvux eller på folkhögskola på deltid parallellt med att man arbetar. Studierna kan bedrivas i svenska, svenska för invandrare, engelska, matematik eller samhällsvetenskap på grundskole- eller gymnasienivå. Det ska vara möjligt och man ska uppmuntras till att kombinera detta med annan branschspecifik utbildning som arbetsgivaren står för.

Vi anser att ett tillfälligt kompetensstöd för dem som vill studera vid komvux eller folkhögskolor på deltid, parallellt med sitt arbete, kan behövas.

Yrkeshögskolan

Utbildningarna inom yrkeshögskolan leder i mycket hög utsträckning till arbete. Erfarenheterna från hittills genomförda kvalificerade yrkesutbildningar är en god utgångspunkt när det gäller att fortsätta utveckla såväl dessa utbildningar som andra vuxenutbildningar med yrkesinriktning. I kommuner med känslig arbetsmarknad är den kvalificerade yrkesutbildningen dessutom en viktig förutsättning för att kunna tillgodose behovet av lämplig arbetskraft och för att kunna underlätta företagsetableringar inom specifika områden.

Behovet av och efterfrågan på kvalificerade yrkesutbildningar ökar och därmed bör också antalet platser öka. Det finns även fler intresserade utbildningsanordnare som har bedömts ha god kvalitet på sina utbildningar än som regeringen tilldelat anslag. Vi anser att det bör ges medel för ytterligare helhetsplatser.

Även om akademiska utbildningar och utbildningarna inom yrkeshögskolan har olika struktur och innehåll är det mycket viktigt att undvika vattentäta skott mellan utbildningsformerna. Studenterna och deras fortsatta utvecklingsmöjligheter måste stå i fokus. Studenter på yrkeshögskolan måste kunna gå vidare till högskolan, och högskolestudenter kan ha god nytta av att komplettera sin akademiska utbildning med kurser på KY. För största möjliga

Fel! Okänt namn på

flexibilitet bör också möjligheterna för sökande att läsa en kvalificerad yrkesutbildning på distans utvecklas.

Distansutbildning är en form som efterfrågas alltmer av de grupper som attraheras av kvalificerade yrkesutbildningar. Många önskar också utbildning på halvfart för att kombinera sin utbildning med arbete.

Stockholm den 26 oktober 2010

Mikael Damberg (S)

Louise Malmström (S)

Caroline Helmersson Olsson (S)

Thomas Strand (S)

Håkan Bergman (S)

Gunilla Svantorp (S)

Adnan Dibrani (S)